

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 360

Agrobiznes 2014

Problemy ekonomiczne i społeczne

Redaktorzy naukowi
Anna Olszańska
Joanna Szymańska

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Joanna Świrska-Korlub

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-458-5

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Romuald Jończy , Problem nierejestrowanej emigracji definitywnej (emigracji zawieszonyj) w badaniu procesów społeczno-gospodarczych na obszarach wiejskich	11
Agnieszka Baer-Nawrocka , Zmiany w spożyciu i stopniu samowystarczalności żywnościowej w Unii Europejskiej	19
Katarzyna Kokoszka , Finansowanie UE dla zrównoważonego rozwoju terenów wiejskich – wsparcie dla rolnictwa czy rozwoju regionalnego?	28
Walenty Pocza , Wspólna waluta euro – potencjalne skutki jej wprowadzenia dla rolnictwa w Polsce	37
Aldona Mrówczyńska-Kamińska , Struktura agrobiznesu w Polsce i jego znaczenie w gospodarce w kontekście integracji z UE	47
Józef Kania , System wiedzy i informacji rolniczej w rolnictwie polskim	55
Marek Wigier , Polityka rolna i zmiany strukturalne w rolnictwie polskim po akcesji do UE	63
Natalia Buczkowska, Waldemar Czternasty , Zróżnicowanie poziomu absorpcji funduszy unijnych w kujawsko-pomorskim w kontekście byłych granic zaborów	72
Ryszard Kata , Działalność banków w sferze obsługi finansowej agrobiznesu w Polsce	82
Jarosław Gołębiewski , Zmiany produktywności pracy w łańcuchu żywnościowym w Polsce	91
Małgorzata Gableta, Andrzej Bodak, Anna Cierniak-Emerych , Partycypacja pracownicza w przedsiębiorstwach agrobiznesu z perspektywy ustawodawstwa	99
Tomasz Pajewski , Wpływ funduszy unijnych na rozwój aktywów trwałych w polskim rolnictwie	108
Krzysztof Firlej , Źródła transferu wiedzy i technologii w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego	117
Grzegorz Spychalski , Wyzwania rozwoju regionalnego w kontekście procesów globalizacyjnych	126
Barbara Gołębiewska , Przestrzenne zróżnicowanie powiązań rolnictwa z otoczeniem w latach 2004-2012	141
Bożena Pawłowska, Katarzyna Chrobocińska , Doskonalenie jakości zarządzania warunkiem konkurencyjności w agrobiznesie	151
Małgorzata Juchniewicz , Źródła przewagi konkurencyjnej gospodarstw rolniczych użytkujących zasoby własności rolnej Skarbu Państwa	158

Marta Domagalska-Grędyś , Procesy tworzenia grup producentów rolnych a koniunktura gospodarcza w Polsce (2000-2013).....	167
Iwona Kowalska , Wsparcie finansowe konkurencyjności sektora agrobiznesu w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.....	178
Agnieszka Parlińska, Maria Parlińska, Grażyna Rembielak , Ocena wykorzystania środków PROW 2007-2013 na ułatwianie startu młodym rolnikom	188
Danuta Kołodziejczyk , Infrastruktura w rozwoju społeczno-gospodarczym gmin w Polsce.....	198
Anna Jankowska , Zmiany struktury gospodarstw pod względem wielkości ekonomicznej w Polsce na tle krajów EŚiW po ich akcesji do UE.....	208
Eugeniusz Niedzielski , Przekształcenia sektora państwowego w rolnictwie..	219
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak , Zmiany strukturalne w rolnictwie duoregionu Pomorze	227
Anna Bisaga , Instytucjonalne uwarunkowania dyfuzji wiedzy w rolnictwie na przykładzie badań w województwie opolskim	236
Alina Daniłowska , Koncepcja dóbr publicznych a rolnictwo	244
Katarzyna Żmija , Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich przy wykorzystaniu środków Unii Europejskiej.....	253
Sławomir Zawisza, Paulina Wąsik , Rozwój przedsiębiorczości w świetle integracji z Unią Europejską na przykładzie gminy Lubicz.....	262
Aleksander Grzelak , Procesy odnowienia majątku w gospodarstwach rolnych w Polsce w świetle wyników rachunkowości rolnej (FADN)	273
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz , Ocena przebiegu i realizacji działań zawartych w I osi „Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego” PROW 2007-2013.....	281

Summaries

Romuald Jończy , Problem of unregistered definite emigration (suspended emigration) in the study of socio-economic processes in the rural areas ...	18
Agnieszka Baer-Nawrocka , Changes in the consumption of agri-food products and food self-sufficiency in the European Union.....	27
Katarzyna Kokoszka , Financing of EU for rural areas sustainable development – support for agriculture or for regional development?.....	36
Walenty Poczta , Euro, common currency – potential results of its introduction for agriculture in Poland.....	46
Aldona Mrówczyńska-Kamińska , The structure of agribusiness in Poland and its importance in the economy in the context of the EU integration ...	54
Józef Kania , Agricultural knowledge and information system in Polish agriculture	62

Marek Wigier , Agricultural policy and structural changes in Polish agriculture after the accession to the EU	71
Natalia Buczkowska, Waldemar Czternasty , The variation in the absorption of EU funds in the Kujawsko-Pomorskie Voivodeship in the context of the former borders of the partitions	81
Ryszard Kata , The activities of banks in the area of financial services for agribusiness in Poland	90
Jarosław Gołębiewski , Changes of labor productivity in the food chain in Poland	98
Małgorzata Gableta, Andrzej Bodak, Anna Cierniak-Emerych , Employee participation in agricultural companies – a legislative perspective	107
Tomasz Pajewski , Impact of EU funds on development of fixed assets in Polish agriculture	116
Krzysztof Firlej , Transfer of knowledge and technology in enterprises of the food industry	125
Grzegorz Spychalski , Challenges of regional development in the context of globalization processes	140
Barbara Gołębiewska , Spatial diversity of combining agriculture with the environment in the years 2004-2012	150
Bożena Pawłowska, Katarzyna Chrobocińska , Improvement of management quality as a precondition of competitiveness in agricultural	157
Małgorzata Juchniewicz , Sources of competitive advantage of agricultural businesses using the Agricultural Property Resources of the State Treasury	166
Marta Domagalska-Grędyś , Process of creating agricultural producer groups and economic prosperity in Poland (2000-2013).....	177
Iwona Kowalska , Financial support of the agribusiness competitiveness as part of Rural Development Program	187
Agnieszka Parlińska, Maria Parlińska, Grażyna Rembielak , Evaluation of the use of funds RDP 2007-2013 for setting up of young farmers.....	197
Danuta Kołodziejczyk , Infrastructure in social-economic development of gminas in Poland.....	207
Anna Jankowska , Changes in the structure of holdings taking into account the ESU in Poland in the background of the CEEC after the accession to the EU	218
Eugeniusz Niedzielski , Transformations of the state sector in agriculture.....	226
Grażyna Karmowska, Mirosława Marciniak , Structural changes of the agriculture of the duoregion of Pomerania	235
Anna Bisaga , Institutional conditions of knowledge diffusion in agriculture on the basis of the research in the Opole Voivodeship	243
Alina Daniłowska , Public goods concept vs. agriculture	252

Katarzyna Źmija , The development of entrepreneurship in rural areas with the support of the European Union funds	261
Sławomir Zawisza, Paulina Wąsik , Entrepreneurship development of population of Lubicz commune in the light of integration with the European Union	272
Aleksander Grzelak , The processes of renewal of fixed assets in farms in Poland in the light of results of agricultural accountancy (FADN)	280
Antoni Mickiewicz, Bartosz Mickiewicz , Assessment of the process and implementation of activities in the first axis “Competitiveness Improvement of Agriculture and Forest Sector” between 2007-2013	289

Katarzyna Żmija

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI NA OBSZARACH WIEJSKICH PRZY WYKORZYSTANIU ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie: W pracy dokonano analizy pozarolniczej działalności gospodarczej rozwijanej na obszarach wiejskich województwa małopolskiego w gospodarstwach rolnych i w formie działalności mikroprzedsiębiorstw przy wsparciu finansowym ze środków wybranych działań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW 2007-2013). Zaprezentowano stan wdrażania badanych działań oraz wybrane wyniki badań własnych, odnoszące się do charakterystyki beneficjentów korzystających z dotacji UE oraz kierunków rozwijanej działalności. Na tle kraju pozycja województwa małopolskiego pod względem wartości podpisanych umów oraz zrealizowanych płatności jest zróżnicowana w zależności od działania, jednak przeciętna wartość przyznanej dotacji w obu działaniach należy do najniższych w kraju. Przyznane dotacje w większym zakresie wspierają rozwój mikroprzedsiębiorstw niż działalności nierolniczej w gospodarstwach rolnych.

Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, obszary wiejskie, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013.

DOI: 10.15611/pn.2014.360.27

1. Wstęp

Dokonujący się współcześnie rozwój obszarów wiejskich w Polsce wiąże się nierozdzielnie z postępującym na wsi procesem dezagraryzacji, którego konsekwencją jest zmniejszanie się znaczenia ekonomicznego rolnictwa¹. Obecnie za istotny czynnik warunkujący rozwój ekonomiczny i społeczny wsi uznaje się zatem jej wielofunkcyjność². Wiąże się ona między innymi ze wzrostem różnorodności gospodarczej obszarów wiejskich, czemu sprzyja uruchamianie i prowadzenie, obok

¹ W. Musiał, *Dezagraryzacja polskiej wsi – problemy ekonomiczne, ekologiczne i społeczne*, „Wieś i Rolnictwo”, nr 3, 2007, s. 29-44.

² M. Kłodziński, *Dywersyfikacja gospodarki ważnym celem polityki wiejskiej*, [w:] *Uwarunkowania ekonomiczne polityki rozwoju polskiej wsi i rolnictwa*, red. M. Drygas, K. Zawalińska, IRWiR PAN, Warszawa 2012, s. 100.

działalności rolniczej, dodatkowej działalności, zarówno w gospodarstwach rolnych, jak i w ich otoczeniu³.

Podstawowe charakterystyki odnoszące się do rolnictwa wskazują na gorszą pozycję konkurencyjną województwa małopolskiego w stosunku do innych części Polski. Równocześnie rolnictwo nadal stanowi ważny dział gospodarki województwa, w którym pracuje jedna piąta jego zasobów pracy. Wsparciem dla procesów restrukturyzacyjnych i modernizacyjnych – a tym samym szansą na rozwój gospodarki wiejskiej województwa, jest rozwój działalności o charakterze nierolniczym, która zagwarantuje pozarolnicze miejsca pracy i dochody dla ludności wiejskiej w Małopolsce. Taki model rozwoju wsi wymaga jednak zewnętrznego wsparcia, a także podjęcia działań zmierzających do wyzwolenia aktywności i przedsiębiorczości mieszkańców wsi. Jeden z instrumentów służących tym celom stanowił Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW 2007-2013).

2. Cele i metoda badań

Problematyka dotycząca wspierania rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich doczekała się licznych opracowań, co niewątpliwie świadczy o jej dużym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich⁴. Podstawowym celem opracowania jest analiza i ocena pozarolniczej działalności gospodarczej rozwijanej na obszarach wiejskich województwa małopolskiego przy wsparciu finansowym ze środków działania 311 – Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, oraz 312 – Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, realizowanych w ramach Osi 3 Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW 2007-2013). Zaprezentowano stan wdrażania działań w województwie małopolskim na tle kraju, a także przedstawiono wybrane wyniki badań własnych dotyczących charakterystyki beneficjentów badanych działań oraz działalności rozwijanych na obszarach wiejskich województwa w gospodarstwach rolnych oraz w formie działalności mikroprzedsiębiorstw przy wykorzystaniu środków tych działań.

Zakres czasowy prowadzonej analizy obejmuje lata 2008-2013. W pracy wykorzystano dane źródłowe Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz wyniki własnych badań ankietowych. Badania ankietowe, dotyczące kierunków wy-

³ G. Ślusarz, *Działalność gospodarcza w obszarach wiejskich w dobie globalizacji*, [w:] *Możliwości i bariery rozwoju działalności gospodarczej w obszarach wiejskich*, red. A. Czudec, G. Ślusarz, Uniwersytet Rzeszowski, Stowarzyszenie na rzecz Wsparcia Przemian w Polskim Rolnictwie „Klub Integracji z Wiejską Europą”, Rzeszów 2004, s. 4-5.

⁴ Zob. R. Majewski, J. Staniszewski, B. Czyżewski, *Specyfika pozarolniczej działalności na wsi w kontekście jej wsparcia ze środków UE*, Roczniki Ekonomiczne Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy, Wydawnictwo KPSW, Bydgoszcz 2012, s. 401-416; E. Pałka, *Kierunki rozwoju pozarolniczej działalności na obszarach wiejskich w Polsce*, Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich Nr 1/2010, Polska Akademia Nauk, s. 163-174.

korzystania środków PROW przez beneficjentów działań 311 i 312 z województwa małopolskiego, przeprowadzono w IV kwartale 2012 roku metodą ankiety bezpośredniej. Badania objęły reprezentatywną próbę 268 beneficjentów, którzy zakończyli realizację projektów i którym wypłacona została dotacja. Aby otrzymać reprezentatywną próbę jednostek populacji, zastosowano probabilistyczną (losową) technikę wyboru próby⁵.

3. Aktualny stan wdrażania badanych działań PROW 2007-2013

Zasadnicze cele działania 311 – Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, koncentrują się wokół tworzenia pozarolniczych źródeł dochodów oraz promocji zatrudnienia poza rolnictwem na obszarach wiejskich. Przedmiotem dofinansowania w ramach działania są przedsięwzięcia inwestycyjne wiążące się z rozwijaniem w gospodarstwie rolnym działalności nierolniczej przez osoby ubezpieczone w KRUS, tj. przez rolników, ich małżonków lub domowników. Działanie 312 – Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, ukierunkowane jest na wzrost konkurencyjności gospodarczej obszarów wiejskich oraz rozwój przedsiębiorczości i rynku pracy na tych obszarach. Dofinansowanie inwestycyjne w jego ramach otrzymują podmioty prowadzące działalność gospodarczą na obszarach wiejskich, posiadające status mikroprzedsiębiorstwa lub osoby, które chcą rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich. W ramach projektów realizowanych przy wsparciu środkami obu działań beneficjenci rozwijać mogą różnorodną działalność gospodarczą, między innymi o charakterze usługowym, handlowym, w zakresie rzemieślnictwa lub rękodzielnictwa, budownictwa, turystyki (w tym agroturystyki) lub wytwarzania produktów energetycznych z biomasy.

W ramach działania 311 do końca 2013 roku przeprowadzono pięć naborów wniosków. Od początku uruchomienia programu, według danych na 31 grudnia 2013 r., w całej Polsce w ramach pięciu naborów zawarto 15 369 umów na kwotę około 1,4 mld zł oraz zrealizowano płatności na ogólną kwotę 1,1 mld zł. Na dzień analizy wartość podpisanych umów zapewniała prawie całkowite wykorzystanie budżetu tego działania w skali kraju (94,5% wartości limitu środków publicznych), a kwota wypłaconej pomocy stanowiła 81,7% wartości podpisanych umów oraz 77,3% limitu środków z Europejskiego Funduszu Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich (EFRROW). Drugie z omawianych działań PROW 2007-2013, działanie 312, zostało uruchomione dopiero w 2009 roku. Do końca 2013 roku zostały przeprowadzone cztery nabory wniosków. Od początku uruchomienia programu w ramach wszystkich naborów w całej Polsce zawarto 12 399 umów na kwotę prawie 2,3 mld zł oraz zrealizowano płatności na ogólną kwotę niespełna 1,3 mld zł. Na dzień analizy wartość podpisanych umów zapewniała wykorzystanie jedynie nie-

⁵ M. Szreder, *Metody i techniki sondażowych badań opinii*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2004, s. 126-132.

spełna 54% budżetu tego działania. Według aktualnych danych wypłacona na rzecz beneficjentów kwota pomocy stanowi 55,4% wartości podpisanych umów oraz zaledwie 29,67% limitu środków z EFRROW.

Tabela 1. Stan realizacji działania 311 – Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, oraz 312 – Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, według stanu na dzień 31.12.2013 r. [wartości w tys. zł]

Wyszczególnienie	Działanie 311 – Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej			Działanie 312 – Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw		
	małopolskie	Polska	średnia wojewódzka	małopolskie	Polska	średnia wojewódzka
Liczba złożonych wniosków [szt.]	1 412	28 999	1 812	3 974	45 453	2 841
Wartość złożonych wniosków	113 735,7	2 622 888,8	163 930,5	726 240,4	8 928 044,2	558 002,8
Średnia wartość pomocy na jeden wniosek	80,5	90,4	–	182,7	196,4	–
Liczba podpisanych umów [szt.]	714	15 364	960	1 265	12 399	775
Wartość podpisanych umów	b.d.*	1 356 542,4	–	219 474,8	2 296 272,8	143 517,1
Średnia wartość pomocy na jedną umowę	b.d.*	88,3	–	173,5	185,2	–
Wartość zrealizowanych płatności	49 412,2	1 108 264,2	69 266,5	120 427,1	1 271 399,8	79 462,5
Średnia wartość wypłaconej pomocy na jedną podpisaną umowę	69,2	72,1	–	95,2	102,5	–

* Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa nie publikują danych dotyczących wartości podpisanych umów w przekroju poszczególnych województw Polski dla działania 311 PROW 2007-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR.

Dane dotyczące realizacji omawianych działań w latach 2008-2013 prezentuje tab. 1. Województwo małopolskie pod względem liczby i wartości złożonych wniosków, liczby podpisanych umów oraz wartości zrealizowanych płatności w działaniu 311 plasuje się poniżej średniej wojewódzkiej. Niższa niż średnia ogólnopolska jest również przeciętna wartość wypłaconych dotacji w przeliczeniu na jedną podpisaną umowę. Znacznie korzystniej prezentuje się stan wdrażania działania związanego z tworzeniem i rozwojem mikroprzedsiębiorstw – województwo zajmuje czołowe miejsca pod względem liczby i wartości złożonych wniosków i podpisanych umów oraz kwoty zrealizowanych płatności. Warto jednak nadmienić, że przeciętna umowa o dofinansowanie podpisywana w Małopolsce w ramach tego działania charakteryzuje się dużo niższą kwotą pomocy niż przeciętnie w kraju.

4. Charakterystyka beneficjentów badanych działań PROW 2007-2013 z województwa małopolskiego oraz prowadzonej przez nich działalności

Wyniki badań dotyczących charakterystyki beneficjentów z punktu widzenia wybranych ich cech oraz charakteru prowadzonej przez nich działalności zaprezentowano w tab. 2. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzić można, że rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich przy wsparciu finansowym ze środków badanych działań podejmowali się częściej mężczyźni, którzy stanowią ogółem dla obu działań 74,3% badanych.

Tabela 2. Charakterystyka beneficjentów badanych działań PROW 2007-2013 i prowadzonej przez nich działalności

Wybrane cechy beneficjenta oraz rozwijanej działalności		Działanie 311		Działanie 312		Ogółem badane działania PROW	
		liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%	liczba odpowiedzi	%
Płeć beneficjenta	kobieta	47	31,1	22	18,8	69	25,7
	mężczyzna	104	68,9	95	81,2	199	74,3
Wiek beneficjenta	do 30 lat	31	20,5	34	29,0	65	24,3
	powyżej 30 do 40 lat	59	39,1	40	34,2	99	36,9
	powyżej 40 do 50 lat	41	27,2	29	24,8	70	26,1
	powyżej 50 lat	20	13,2	14	12,0	34	12,7
Rola w gospodarstwie rolnym	rolnik	123	81,4				
	małżonek	19	12,6				
	domownik	9	6,0				
Długość okresu prowadzenia działalności	poniżej 2 lat	62	41,1	13	11,1	75	28,0
	2 do 5 lat	54	35,8	35	29,9	89	33,2
	6 do 10 lat	20	13,2	25	21,4	45	16,8
	powyżej 10 lat	15	9,9	44	37,6	59	22,0
Rynek, na którym prowadzona jest działalność	lokalny	98	64,9	32	27,4	130	48,5
	regionalny	31	20,5	38	32,5	69	25,8
	krajowy	15	9,9	37	31,6	52	19,4
	krajowy i zagraniczny	7	4,7	10	8,5	17	6,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR oraz przeprowadzonych badań ankietowych.

Działaniem, w którym większy odsetek beneficjentów stanowiły kobiety, jest działanie 311, co oznacza, że posiadanie gospodarstwa rolnego jest czynnikiem sprzyjającym dodatkowej aktywizacji kobiet. Wyniki takie znajdują swoje potwierdzenie w danych statystycznych, z których wynika, że na obszarach wiejskich aktywność zawodowa kobiet jest znacznie mniejsza niż aktywność zawodowa męż-

czyn, a aktywność zawodowa kobiet związanych z gospodarstwem rolnym jest wyższa niż kobiet bezrolnych⁶.

Osoby realizujące projekty to najczęściej osoby w wieku powyżej 30 do 40 lat. Nieco mniejszy odsetek stanowiły osoby w wieku powyżej 40 do 50 lat oraz do 30 lat, a najrzadziej realizacji przedsięwzięć podejmowały się osoby po 50. roku życia. Taki rozkład wieku jest jak najbardziej zrozumiały, bowiem największą aktywność zawodową (skłonność do inwestowania) przejawiają osoby w wieku średnim (30-50 lat).

Analizując rolę beneficjenta działania 311 w gospodarstwie rolnym, stwierdzić należy, że dodatkową działalność najczęściej podejmowali sami rolnicy, zdecydowanie rzadziej natomiast czynili to ich małżonkowie lub inni domownicy.

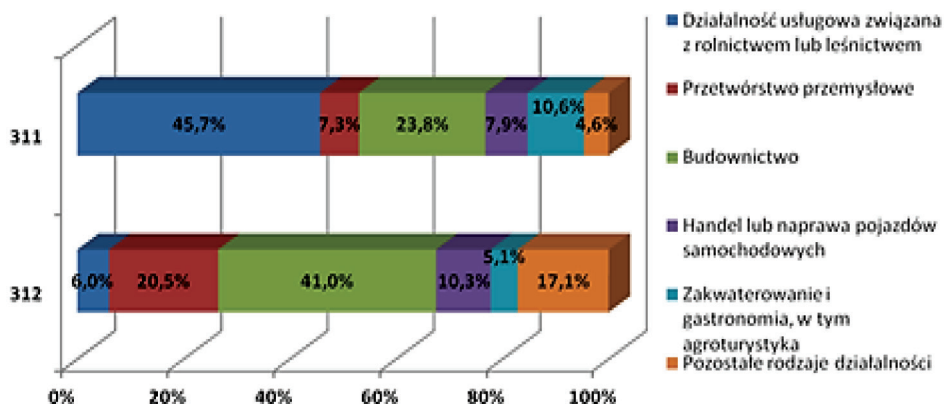
Spośród respondentów największą grupę stanowili beneficjenci, którzy prowadzili działalność pozarolniczą dłużej niż 2 lata, lecz krócej niż 5 lat lub krócej niż 2 lata. Nieco mniej beneficjentów deklaroowało, że prowadzi działalność dłużej niż 10 lat. Najmniej liczną grupę stanowili badani, którzy wskazali, że prowadzą działalność dłużej niż 6, a krócej niż 10 lat. Zauważyć można istotne różnice w strukturze stażu prowadzenia działalności gospodarczej w ramach obu działań. Ze środków działania 311 korzystały przeważnie osoby prowadzące działalność przez względnie krótki czas, natomiast z działania 312 częściej korzystały firmy o dłuższym stażu funkcjonowania na rynku.

Wśród beneficjentów działania 311 wyraźnie dominowała działalność o małym zasięgu, ograniczona do obszaru gminy beneficjenta lub gmin przyległych. Co piąta osoba prowadziła działalność na obszarze całego województwa, a jedynie 14,6% wskazało większy zasięg działalności. Wśród beneficjentów działania 312 zdecydowanie mniejszy był udział przedsiębiorstw prowadzących działalność o zasięgu lokalnym, a większy – przedsiębiorstw obejmujących swoim działaniem obszar regionu, całego kraju, a nawet rynki zagraniczne.

Na rysunku 1 zaprezentowano strukturę realizowanych przedsięwzięć według rodzaju rozwijanej działalności. Do najczęściej rozwijanych w ramach PROW rodzajów pozarolniczej działalności na obszarach wiejskich województwa należały bez wątpienia usługi budowlane, wśród których dominowały jednak ilościowo projekty ukierunkowane na rozwijanie działalności związanej z robotami ziemnymi, zdecydowanie rzadziej natomiast na specjalistyczne usługi budowlane. Silna pozycja budownictwa w gronie badanych beneficjentów PROW nie jest zaskakująca, gdyż sektor ten można uznać za jedną z ważniejszych specjalizacji regionu.

Drugim ważnym kierunkiem rozwijania działalności były usługi świadczone na rzecz gospodarstw rolnych lub leśnictwa. Wśród projektów obejmujących działalność okołorolniczą dominowały usługi na rzecz gospodarstw rolnych zajmujących

⁶ Por. *Aktywność ekonomiczna ludności Polski w latach 2010-2012*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014, s. 51; W. Zgliczyński, *Rynek pracy na wsi*, Studia BAS nr 4(24) 2010, s. 108.

Rys 1. Struktura dofinansowanych projektów według rodzaju rozwijanej działalności

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

się produkcją roślinną, polegające w dużej mierze na wynajmowaniu maszyn i sprzętu rolniczego wraz z obsługą. Pojedyncze projekty dotyczyły działalności usługowej prowadzonej po zbiorach lub wspomagającej chów i hodowlę zwierząt lub działalności usługowej związanej z leśnictwem. Duża część tych projektów realizowana była w ramach działania 311, tym samym wiązała się z rozwijaniem nierolniczej działalności gospodarczej w gospodarstwach rolnych, co świadczyć może o tym, że beneficjenci preferują jednak podejmowanie działalności nadal powiązanej z rolnictwem. Na te dwa rodzaje działalności – budownictwo i działalność powiązaną z rolnictwem lub leśnictwem – ukierunkowana była realizacja prawie 60% badanych projektów dofinansowanych w ramach obu działań PROW.

Wśród projektów dotyczących działalności związanej z przetwórstwem przemysłowym dominowały te działy przemysłu, które najliczniej reprezentowane są na obszarach wiejskich województwa – produkcja wyrobów z drewna i metali, przemysł meblarski oraz spożywczy. Większy udział w ogólnej liczbie projektów miały również projekty dotyczące bardzo popularnej na obszarach wiejskich działalności serwisów naprawy pojazdów lub dotyczące działalności handlowej o charakterze zarówno detalicznym, jak i hurtowym. Popularnym kierunkiem rozwijania dodatkowej aktywności była również działalność powiązana z turystyką, a zwłaszcza działalność agroturystyczna, rozwijana w gospodarstwach rolnych. Kilka projektów dotyczyło również działalności profesjonalnej, która przyjmowała najczęściej postać usług projektowych, geodezyjnych lub architektonicznych. Pojedyncze projekty dotyczyły innych rodzajów działalności.

5. Zakończenie

Analizując dane dotyczące stanu realizacji dwóch działań wspierających rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich województwa, realizowanych w ramach PROW 2007-2013, należy stwierdzić, że przyznane dotacje w większym zakresie wspierają rozwój mikroprzedsiębiorstw w otoczeniu gospodarstw rolnych niż działalności nierolniczej w samych gospodarstwach rolnych.

Charakterystyka beneficjentów oraz rozwijanej przez nich w ramach realizowanych projektów działalności wskazuje, że:

- działalność pozarolniczą podejmowali częściej mężczyźni niż kobiety, chociaż jak wskazują dane dotyczące wykorzystania środków, większej aktywności kobiet w tym zakresie sprzyja fakt powiązania z gospodarstwem rolnym,
- osoby realizujące projekty to najczęściej osoby w wieku 30-50 lat, tj. w wieku, który zazwyczaj sprzyja największej aktywności zawodowej i skłonności do inwestowania,
- w gospodarstwach rolnych dodatkową działalność podejmowali w przeważającej mierze sami rolnicy; działanie 311 przyczynia się zatem w niewielkim stopniu do aktywizacji zawodowej pozostałych członków gospodarstw domowych rolników,
- osoby rozwijające działalność w gospodarstwach rolnych przy wsparciu środkami UE zazwyczaj prowadziły wspieraną działalność przez krótki okres, natomiast wśród wspieranych mikroprzedsiębiorstw dominowały te o dłuższym, ponad 10-letnim stażu funkcjonowania na rynku,
- pozarolnicza działalność rozwijana w gospodarstwach rolnych miała w dużej mierze charakter lokalny, ograniczony do obszaru gminy beneficjenta lub gmin przyległych, natomiast wśród beneficjentów rozwijających mikroprzedsiębiorstwa dominowały firmy o większym zasięgu działalności,
- struktura branżowa projektów inwestycyjnych dofinansowanych w ramach badanych działań PROW wskazuje na wyraźną dominację sektora usług, w szczególności w zakresie budownictwa oraz usług okołorolniczych, świadczonych na rzecz gospodarstw rolnych,
- wśród realizowanych projektów licznie reprezentowane były projekty związane z szeroko pojętym agrobiznesem, służące rozwojowi takich rodzajów działalności jak usługi na rzecz gospodarstw rolnych, produkcja artykułów spożywczych, handel detaliczny i hurtowy żywnością czy działalność agroturystyczna, prowadzona w gospodarstwach rolnych.

Literatura

- Aktywność ekonomiczna ludności Polski w latach 2010-2012*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014.
- Kłodziński M., *Dywersyfikacja gospodarki ważnym celem polityki wiejskiej*, [w:] *Uwarunkowania ekonomiczne polityki rozwoju polskiej wsi i rolnictwa*, red. M. Drygas, K. Zawalińska, IRWiR PAN, Warszawa 2012.
- Majewski R., Staniszewski J., Czyżewski B., *Specyfika pozarolniczej działalności na wsi w kontekście jej wsparcia ze środków UE*, Roczniki Ekonomiczne Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy, Wydawnictwo KPSW, Bydgoszcz 2012.
- Musiał W., *Dezagraryzacja polskiej wsi – problemy ekonomiczne, ekologiczne i społeczne*, „Wieś i Rolnictwo” 2007, nr 3.
- Pałka E., *Kierunki rozwoju pozarolniczej działalności na obszarach wiejskich w Polsce*, „Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich” 2010, nr 1.
- Szreder M., *Metody i techniki sondażowych badań opinii*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2004.
- Ślusarz G., *Działalność gospodarcza w obszarach wiejskich w dobie globalizacji*, [w:] *Możliwości i bariery rozwoju działalności gospodarczej w obszarach wiejskich*, red. A. Czudec, G. Ślusarz, Uniwersytet Rzeszowski, Stowarzyszenie na rzecz Wsparcia Przemian w Polskim Rolnictwie „Klub Integracji z Wiejską Europą”, Rzeszów 2004.
- Zgliczyński W., *Rynek pracy na wsi*, Studia BAS nr 4(24), 2010.

THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP IN RURAL AREAS WITH THE SUPPORT OF THE EUROPEAN UNION FUNDS

Summary: The paper presents an analysis of the non-agricultural activity, which is developed in rural areas of the Malopolska Voivodeship with financial support from the selected measures of the Rural Development Programme for 2007-2013 (RDP 2007-2013). The status of the implementation of the examined measures and selected results of research relating to the characteristics of the beneficiaries of EU grants and developed activities were presented. The analysis of the implementation status shows that the position of the Malopolska Voivodeship against the background of the country varies depending on the measure. Grants support the development of microenterprises to a greater extent rather than non-agricultural projects carried out in farms.

Keywords: entrepreneurship, rural areas, Rural Development Programme for 2007-2013.